

عوامل موثر بر اقدامات پیشگیرانه پلیس راهنمایی و رانندگی تهران بزرگ در تحقق حقوق

شهروندی

ابراهیم کرمی^۱ - صمد قائم پناه^۲

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۲/۲۶ - تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۴/۱۷

چکیده:

با گذشت زمان و تکامل انسان، علوم نیز تکامل می‌یابند. علم حقوق که علم تنظیم روابط انسانیست، از این قاعده مستثنی نیست. شاید زمانی سخن از حقوق شهروندی و قوانین و مقررات راهنمایی و رانندگی امری بی معنا بود، اما امروزه اقدامات پیشگیرانه پلیس راهنمایی و رانندگی معرف اختیارات و صلاحیتهای دولت مردان در حوزه موضوع برقراری نظم و امنیت عمومی است، که برای تحقق شایسته این هدف و جلوگیری از سوء استفاده‌ها یا یک جانبه‌گری‌های قدرت محور، بر چند جنبه‌گری‌های شهروند محور، تأکید می‌شود. هدف از این پژوهش بررسی عوامل موثر بر اقدامات پیشگیرانه مؤثر پلیس راهنمایی و رانندگی تهران بزرگ در تحقق حقوق شهروندی است. توجه به عوامل محیطی، عوامل تقنینی، آموزش و... از جمله موارد مد نظر این تحقیق است. در بخش‌های مختلف از اصول و مواد قانونی مرتبط استفاده شده است. تحقیق حاضر با استفاده از روش تحلیلی - توصیفی انجام شده و برای جمع آوری داده‌ها، از ابزارهای اسناد و مدارک موجود و مصاحبه با شهروندان تهرانی و کارشناسان حوزه مورد مطالعه استفاده شده است. از مهمترین نتایج این تحقیق می‌توان به اهمیت نقش آموزش و فرهنگ سازی در تحقق حقوق شهروندی، رضایت از وضعیت نظارت و کنترل تخلفات رانندگی توسط پلیس، ابهامات قانونی در بخش‌های مختلف به ویژه اعتبارات و وظایف سازمانها، عدم هماهنگی سازمانها و نهادهای مسئول، اشاره نمود.

واژگان کلیدی: حقوق شهروندی، قوانین راهنمایی و رانندگی، اقدامات پیشگیرانه

^۱ - دانش آموخته حقوق عمومی، واحد صفادشت، دانشگاه آزاد اسلامی، صفادشت، ایران

^۲ - استادیار و عضو هیئت علمی، گروه علوم سیاسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، واحد تاکستان، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران

(نویسنده مسئول)

مقدمه:

موضوع اصل ۱۳۴ قانون اساسی، شامل مجموعه‌ای از حقوق شهروندی است که یا در منابع نظام حقوقی ایران شناسایی شده‌اند و یا دولت برای شناسایی، ایجاد، و تحقق و اجرای آنها از طریق اصلاح و توسعه نظام حقوقی، تدوین و پیگیری تصویب لوایح قانونی یا هرگونه تدبیر یا اقدام قانونی لازم تلاش جدی و فراگیر خود را معمول خواهد داشت.

با اختراع خودرو و افزایش روزافزون آن در دنیا به علت سرعت بخشیدن به امور و راحتی و رفاه، استفاده از آن بیشتر و بیشتر گردیده تا جایی که می‌توان گفت زندگی بدون وسیله نقلیه در حال حاضر غیرممکن و یا مشکل است. در کنار رفاهی که وسیله نقلیه برای بشر به ارمغان آورده، مشکلاتی نیز به دنبال داشته است و در پاره‌ای موارد زندگی انسانها را به مخاطره انداخته و افراد زیادی را برای همیشه معلول، ناقص‌العضو و مصدوم نموده است. عوامل مختلفی بر انضباط ترافیکی موثر بوده که شناخت هر چه بهتر آنها می‌تواند به نظم بخشیدن به زندگی اجتماعی و رعایت حقوق فردی و اجتماعی افراد در جامعه و تحقق حقوق شهروندی در مقوله ترافیک گردد.

مهمترین مسئله در کشور ما و به ویژه کلان شهر تهران معضل ترافیک است. این معضل مشکلات عدیده‌ای را برای شهروندان به وجود آورده است که در ابعاد مختلف قابل بررسی است از جمله: آلودگی هوا، اتلاف وقت و انرژی، مشکلات زیست-محیطی، مشکلات جسمی و روحی و...

در مبحث راهنمایی و رانندگی و اقدامات پیشگیرانه پلیس، عوامل متعددی می‌تواند در تحقق حقوق شهروندی دخیل باشد، سیاست قانونگذار، برای کنترل و پیشگیری از تخلفات و جرائم رانندگی و حفظ حقوق شهروندان، قابل تأمل است. اینکه سیاست‌ها به سمت پیشگیری کیفری بوده است، یا علاوه بر پیشگیری کیفری، پیشگیری غیر کیفری (که بیشتر در این تحقیق مد نظر است، نظیر لزوم آموزش، اصلاح معابر و جاده‌ها و...) را هم در نظر داشته است. بیش از ۵۰ درصد علل تصادفات در ایران مربوط به عوامل انسانی است. (سلمانی، رمضان زاده لسبویی، دریکوند و ثابتی، ۱۳۸۷: ۹۰) در این تحقیق ما قصد داریم بر عواملی نظیر عوامل تقنینی (وضع و اعمال قانون)، آموزش و اطلاع رسانی و... بپردازیم. مسئله اصلی با وضع و اعمال قوانین راهنمایی و رانندگی مرتبط است، اینکه قوانین تا چه میزان در تحقق حقوق شهروندی تأثیر

مثبت دارد؟ چگونه تغییرات (وضع قوانین) مطابق با تغییراتی نظیر گسترش جمعیت شهر- نشینی، افزایش استفاده از خودروها و... هماهنگ می‌باشد؟
از این رو سوال اصلی تحقیق آن است که، عوامل موثر در تعیین صلاحیت‌ها و تکالیف پلیس راهنمایی و رانندگی در خصوص اقدامات پیشگیرانه در راستای تحقق حقوق شهروندی کدامند؟ فرض بر این است که نحوه اعمال قوانین راهنمایی و رانندگی رابطه تنگاتنگی با تحقق حقوق شهروندی دارد.

ترافیک دارای مثلثی (آموزش، پلیس، اجرای مقررات) است که آموزش در رأس مثلث قرار دارد، که اگر به درستی صورت نگیرد موجب تخلفات رانندگی و بروز تلفات جانی و مالی خواهد شد و این به معنای نقص حقوق شهروندی گروهی از شهروندان توسط گروه دیگر، است. همچنین مؤلفه‌های دیگری نظیر وضعیت معابر و خیابان‌ها، نحوه اعمال قانون، چگونگی وضع قوانین مربوطه، میزان استاندارد بودن خودروها و... در این امر (تحقق حقوق شهروندی) دخیلند. لذا ضرورت دارد این مؤلفه‌ها بررسی شود و مشخص گردد. پلیس چه اقدامات پیشگیرانه‌ای را می‌تواند مدون و به انجام رساند که در تحقق حقوق شهروندی اثرگذار باشد. لذا هدف اصلی این تحقیق بررسی اقدامات پیشگیرانه مؤثر پلیس راهنمایی و رانندگی در تحقق حقوق شهروندی است.

مبانی و مفاهیم نظری

کنستانتینوا و همکاران^۱ (۲۰۱۱) نقش عوامل شخصیتی را در رانندگی ریسکی و خطرپذیر بررسی کرده‌اند. در نتایج این تحقیق رابطه ویژگی شخصیتی عصبی بودن با رانندگی پرخطر در بین رانندگان متخلف نشان می‌دهد که بیشترین میانگین مربوط به گروه رانندگان عادی و کمترین میانگین مربوط به گروه متخلفان جاده‌ای است و در مورد رابطه ویژگی شخصیتی برون‌گرایی نشان می‌دهد که برون‌گرایی بر نوع تخلفات رفتارهای رانندگی اثر نمی‌گذارد؛ از طرفی تعیین رابطه ویژگی شخصیتی توافق‌پذیری، شخصیتی پذیرا بودن، شخصیتی وظیفه- شناسی با رانندگی پرخطر در بین رانندگان متخلف نشان می‌دهد که بیشترین میانگین مربوط به گروه رانندگان عادی و کمترین میانگین مربوط به گروه متخلفان شهری است.
لجونن و سومالا^۲ (۲۰۰۳) در مطالعات و بررسی‌های خود علل بی‌توجهی به انضباط ترافیکی

^۱.constantinouet al

^۲.lajunen and Summala

را به چهار عامل انسانی، جاده‌ای، وسیله نقلیه و محیط دسته بندی کرده‌اند. طبق نظر کارشناسان ۷۰ تا ۷۵ درصد تخلفات مربوط به عوامل انسانی می‌باشد. در ۹۰ تا ۹۵ درصد تصادفات نگرش، رفتار، عقاید و شخصیت انسان یک عامل اصلی است. همچنین بسیاری از بی‌انضباطی‌های ترافیکی نتیجه بد عمل کردن یا رفتار نادرست رانندگی می‌باشد.

وروایی، فتاحی و یآوری (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان **بررسی سیر تحول سیاست تقنینی ایران در کنترل جرائم و تخلفات رانندگی** به این نتیجه رسیدند که: قانون‌گذاران ایران از گذشته تاکنون در باب جرائم و تخلفات رانندگی (حتی در قانون مجازات اسلامی)، اغلب حربه-ای بهتر از ابزارهای قهرآمیز و سرکوبگر حقوق کیفری یعنی مجازات‌ها نیافته‌اند و بیش از آنکه در فکر آموزش عمومی فرهنگ صحیح استفاده از وسایل نقلیه- به ویژه اتومبیل- باشند و در واقع اندک توجهی به پیشگیری از وقوع تصادفات مبذول دارند، از دیدگاه‌های سنتی حقوق کیفری در چارچوب استفاده از مجازات‌های گوناگونی چون زندان و جزای نقدی پیروی نموده- اند. با این حال با تصویب قانون جدید، خوشبختانه قانونگذار علاوه بر توجه به پیشگیری کیفری، تلاش نموده تا از طریق شناخت عوامل مؤثر در بروز تخلفات رانندگی و پیشگیری اجتماعی و پیشگیری وضعی، از بروز تخلفات رانندگی جلوگیری نماید.

- عشایری و رستمی (۱۳۹۳) در مقاله خود به دنبال عوامل جامعه شناختی در گرایش رانندگان به تخطی و تخلف از قوانین رانندگی بوده‌اند. در نتیجه‌گیری آنها با نگاهی به نظریه-های انحرافات در جامعه شناسی می‌توان چنین گفت که قوانین و رعایت آن ضامن بقا و دوام امنیت و نظم اجتماعی می‌باشد. در صورتی که چنین قوانینی زیر پا گذاشته شود، حیات انسانی در تهدید بی‌هنجاری‌های اجتماعی قرار می‌گیرد. به این ترتیب برای پاسداشت نظم و حفظ کرامت انسانی قوانینی تدوین شده و در این راستا خاطیان آن نیز مجازات می‌شوند.

- احمدی و امیری (۱۳۹۱)، پژوهشی با عنوان **بررسی رابطه بین فرهنگ شهروندی و تخلف رانندگی** به انجام رسانیده است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که اولاً: تخلف رانندگی در ایران در سطح بالایی است و ثانیاً: فرهنگ شهروندی بر تخلف رانندگی تأثیر دارد و طی آن با افزایش فرهنگ شهروندی، از میزان تخلف رانندگی کاسته می‌شود.

حوزه بحث حقوق شهروندی در کشورهای اروپایی و آمریکایی زیر مجموعه شاخه علوم سیاسی قرار می‌گیرد و بیشتر ناظر به حقوق مشارکت شهروندان در اداره امور کشور بوده و جلوه‌های گوناگونی از این حقوق را در بر می‌گیرد، از سوی دیگر در این مفهوم، حقوق شهروندی

مفید به مرزهای یک کشور است و نسبت نزدیکی با مقوله تابعیت دارد، حال آنکه در کشورمان این اصطلاح در معنای عام بهتری به کار می‌رود. از تعاریف گوناگون در خصوص شهروند دو معنای کلی استنباط می‌شود. نخست: شهروند به معنای بشر و نوع انسان که مصادیق آن شامل انسانهاست از هر جنس و نژاد و رنگ و کشور و دین و مذهب و... و دیگر شهروند: به معنای انسان‌های ساکن و مقیم در یک کشور اعم از اتباع و بیگانگان که در سرزمین یک دولت کشور و تحت قدرت آن هستند. (هاشمی، ۱۳۸۴: ۵۱)

قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و حقوق شهروندی

قانون اساسی جمهوری اسلامی مصوب ۱۳۶۸ پس از تشریح اصولی کلی در فصل اول و بیان زبان، خط، تاریخ و پرچم رسمی کشور، در فصل سوم به حقوق ملت پرداخته است. از مهمترین حقوق شهروندی که البته بیان جزئیات آن با قوانین عادی است، می‌توان به: اصل برخورداری از حقوق مساوی، اصل امنیت فردی، اصل حیات، سلامت و زندگی شایسته، اصل مصونیت مسکن، اصل عدم تعرض به مکاتبات، دسترسی به اطلاعات، آزادی رفت و آمد، اصل آزادی در انتخاب شغل، ممنوعیت تفتیش عقاید، حقوق قضایی شهروندی، آزادی آموزش و پرورش و... اشاره نمود. در این قسمت به چند اصل از اصول حقوق شهروندی که به طور مستقیم و غیر مستقیم با اقدامات پلیس راهنمایی و رانندگی به ویژه در بخش پیشگیری مرتبط است، می‌پردازیم. (احمدی طباطبایی، ۱۳۸۸: ۱۰)

دسترسی به اطلاعات

- شهروندان ایرانی باید به کلیه قوانین و مقررات و یا تصمیمات نهادهای عمومی در حوزه قوه مجریه و مرتبط با شئون زندگی خویش در حدود قوانین و در صورتی که برخلاف امنیت ملی نباشد، دسترسی آزاد داشته و هیچکس نمی‌تواند آنان را از اطلاع، آگاهی و دسترسی به قوانین و مقررات موجد حق و تکلیف ایشان محدود نماید. (منشور حقوق شهروندی، ۱۳۹۲: ۴)

حیات، سلامت و زندگی شایسته

- شهروندان از حق حیات برخوردارند. هیچ شهروندی را نمی‌توان از حق حیات محروم ساخت، مگر بر اساس حکم دادگاه‌های صالحی که بر مبنای موازین قانونی تشکیل و صادر شده و اصول دادرسی عادلانه در آن رعایت شده باشد.

- دستگاه‌های اجرایی موظفند در چارچوب قوانین و مقررات تمامی اقدامات لازم برای افزایش

سطح سلامت عمومی، حفظ حقوق بنیادین حیات، شرایط مطلوب برای زندگی، سلامت و بهداشت، کاهش میزان مرگ و میر اطفال و افزایش طول عمر شهروندان، دسترسی آسان، ارزان و گسترده به درمان، دارو، تجهیزات و کالاها و خدمات پزشکی، درمانی و بهداشتی منطبق با استانداردهای ملی و تأمین و ارتقای سلامت افراد، شرایط زیست سالم و مطلوب برای ادامه زندگی را به عمل آورند. دولت ملزم است تا با نظارت بر مراکز درمانی حصول شرایط بهتر درمانی را فراهم سازد. (همان)

اصول ذکر شده ارتباط تنگاتنگی با حقوق شهروندی دارد که اقدامات پلیس راهور به عنوان بازوی اجرایی قوانین و مقررات راهنمایی و رانندگی می‌تواند در تحقق آن مفید واقع شود. امروزه نظارت و کنترل نامناسب، آموزش ناکافی رانندگی و قوانین مربوطه، وضعیت نامناسب جاده‌های درون و برون شهری، تجهیزات ناکافی کنترل تخلفات، خودروهای ناایمن، وسایل حمل و نقل عمومی ناکافی و بسیاری از موارد دیگر، امنیت و سلامتی روحی و جسمی شهروندان را به مخاطره می‌اندازد، همچنین موجب می‌شود بار مالی سنگینی، بر دوش شهروندان دولتمردان در بخش‌های مختلف سنگینی کند.

اقدامات پیشگیرانه پلیس راهنمایی و رانندگی

منظور از اقدامات پیشگیرانه، مجموعه اقداماتی است که در حوزه اختیارات پلیس راهور بوده و یا با همکاری دیگر سازمان‌ها و نهادها می‌تواند در تحقق حقوق شهروندی مؤثر باشد که به دو دسته کلی قابل تقسیم است:

پیشگیری کیفری

این نوع پیشگیری، ناظر به اقدامات کیفری قبل و بعد از وقوع جرم است، که با بهره جستن از ساز و کارهای نظام عدالت کیفری در صدد کاهش نرخ بزهکاری است. (پرادل، ۱۳۸۱: ۹۶)

پیشگیری غیر کیفری

پیشگیری کنشی یا غیر کیفری یا پیشین، اقداماتی است که پیش از ارتکاب جرم صورت می‌گیرد به عبارت دیگر پیشگیری کنشی اقدام مناسب غیر کیفری است که از طریق کاهش یا از بین بردن علل جرم زا و نامناسب نشان دادن موقعیت‌های ارتکاب جرم در صدد جلوگیری از رخ دادن بزه می‌باشد. (نیاز پور، ۱۳۸۲: ۹۷) که این تحقیق تمرکز دارد تا این بعد از پیشگیری

را بیشتر تبیین و تحلیل نماید. در این راستا ابتدا بایستی به سیاستگذاری تقنینی در حوزه کنترل جرائم و تخلفات رانندگی پرداخته شود.

سیاست تقنینی در کنترل جرائم و تخلفات رانندگی در قانون رسیدگی به تخلفات رانندگی
قانون رسیدگی به تخلفات و جرایم رانندگی طی سالهای مختلف تغییراتی داشته است. در این قسمت به قانون جدید خواهیم پرداخت که با اقدامات پیشگیرانه پلیس در بخش کیفری و غیر کیفری در ارتباط بوده و تحقق این اقدامات در تحقق حقوق شهروندی حائز اهمیت خواهد بود. در پیشگیری کیفری قانونگذار در قانون جدید رسیدگی به تخلفات توجه زیادی به سیاست کیفری و استفاده از ابزارهای قهری در مقابله با جرائم رانندگی داشته است و با تخلف انگاری ۱۷۱ عنوان تخلف در جدول مربوط به ماده ۲۱ قانون و همچنین تشدید مجازات‌ها در موارد مختلف این قانون گام بلندی در راستای پیشگیری کیفری برداشته است. دست به دست هم دادن سه عنصر قطعیت، سرعت و شدت مجازات‌ها می‌تواند تأثیر به‌سزا و بسیار مهمی در بازدارندگی و کاهش تخلفات داشته باشد. در پیشگیری غیرکیفری اقدامات پیشگیرانه پلیس در بخش غیرکیفری شامل مواردی است که در صورت عملی شدن به‌طور کامل و دقیق گام بزرگی در راستای تحقق حقوق شهروندی، برداشته خواهد شد.

اقدامات پیشگیری اجتماعی از جرائم و تخلفات رانندگی

آموزش و فرهنگ سازی (موضوع ماده ۲۳)

توجه به اینکه برابر آمارهای ارائه شده بیش از ۵۰ درصد تصادفات رانندگی ناشی از علل انسانی است، لذا تقویت نهاد فرهنگی جامعه از حیث آموزش رعایت قوانین و مقررات راهنمایی و رانندگی ضروری است و بدون ایجاد درک صحیح در افراد جامعه نسبت به این قبیل قوانین و مقررات توفیق چندانی در مبارزه با این بلیه که خود بشر آن را ساخته، امکانپذیر نیست.

پیشگیری وضعی از جرائم و تخلفات رانندگی

محورهای اصلی پیشگیری وضعی عبارت است از: تقلیل فرصتها، موقعیتهای و وضعیتهای مقابل بزهکاری؛ اعمال اقداماتی که منجر به بالا رفتن هزینه کیفری جرم شود. در واقع باید کاری کرد تا بزهکار از ارتکاب جرم، سودی نبرد.

کاهش نقش عوامل محیطی در وقوع جرائم و تخلفات رانندگی (اثر تبصره ۳ ماده ۱۴)

-اصلاح معابر و ایمنی راهها: اصلاح وضعیت نقص در طراحی ساختمان راه، اصلاح وضعیت

وضعیت نقص علائم و تجهیزات ایمنی راه.

- شرایط خاص محیط: لغزنده بودن سطح راه، وضعیت تابش نور، ارتقاء ایمنی.

استفاده از تکنولوژی و فنآوری جدید علمی (نظارت)

(اثر تبعی تبصره ۳ ماده ۱۴) بهبود سیستم‌های حمل و نقل بار غیر ممکن است و نگاهی به پیشرفت حاصله در فناوری و ارتباطات و الکترونیک از دهه ۱۹۸۰ میلادی سیستم‌های حمل و نقل هوشمند (ITS1) توجه به استفاده از فن‌آوری‌های روز را در سیستم حمل و نقل روشن تر می‌نماید. (طباطبایی وهمکاران، ۱۳۸۷: ۱۱۸)

استفاده از علوم و تکنولوژی جدید در تولید خودرو

برابر مطالعات انجام شده نصب کیسه هوا و استفاده از کمربند ایمنی و همچنین صندلی‌های مخصوص کودکان در خودروها تا حد زیادی از تلفات جانی وارده به افراد هنگام وقوع تصادفات جلوگیری می‌کند. کیسه هوا به عنوان یکی از تجهیزات ایمنی تأثیرگذار در نجات جان رانندگان و سرنشینان خودرو در حوادث رانندگی شناخته شده است. به طور مثال تنها بین سال‌های ۱۹۹۰ تا ۲۰۰۰ میلادی کیسه هوا جان ۳۰۰ نفر را در کانادا نجات داده است. (ارسنجانی، عبد - الحسینی و صادقی، ۱۳۸۶: ۲۵۱)

معاینه فنی خودروها

(موضوع ماده ۹) با انجام معاینات فنی سالانه و دوره‌ای میتوان به اهداف ایمنی خودروها دست یافت و این موضوع در کشور که اکثر وسایل نقلیه تولید شده فاقد استانداردهای لازم و مفید بوده و سالیان متمادی مورد استفاده قرار گرفته و فرسوده شده‌اند مهم می‌باشد.

اصلاحات هندسی راهها و نصب علائم: (اثر تبعی تبصره ۳ ماده ۱۴)

مهم‌ترین عامل مؤثر بر ایمنی؛ تأمین کنترل کامل دسترسی با اعمال تکنیک‌های مدیریت دسترسی و طراحی هندسی مطلوب آنها می‌باشد. تحقیقات و گزارشات زیادی مرتبط با شرایط هندسی و اجزای تشکیل دهنده دسترسی‌ها، چند دهه است که صورت می‌پذیرد. استور^۱ ۱۹۹۳ تصریح می‌کند که با افزایش اختلاف سرعت بین وسایل نقلیه گردش کننده و عبوری، ایمنی به شدت کاهش می‌یابد که این امر به جهت عدم تأمین ضوابط و شرایط هندسی مناسب در محل برخورد رخ می‌دهد. (تشکری هاشمی، هنرور محجوین و راسخ، ۱۳۹۱: ۲)

^۱. Stover

سایر تدابیر پیشگیرانه

علاوه بر موارد مذکور راهکارهای وضعی زیادی که بتواند با ایجاد تغییر در محیط جاده و معابر و همچنین وسایل نقلیه از وقوع جرائم رانندگی پیشگیری نماید وجود دارد از جمله: نصب سرعت گیر، تأمین روشنایی معابر و جاده‌ها، نصب سیستم‌های هشدار دهنده سرعت بر روی خودروها، احداث معابر و گذرگاه‌های ویژه عابرین پیاده، ایجاد جاده‌های صنعتی ویژه، و استفاده از شبکه حمل و نقل ریلی و لوله‌ای برای جابجایی مواد شیمیایی خطرناک، گسترش و نوسازی ناوگان حمل و نقل عمومی از قبیل راه آهن، مترو و خطوط ویژه اتوبوسرانی و مواردی دیگر. (وروایی، فتاحی و یآوری، ۱۳۹۴: ۱۴)

زمینه قانون‌گرایی از طریق قوانین یادگیری و فرآیندهای تنبیه و تقویت (مثبت و منفی) ایجاد می‌شود. اگر جامعه تمامی رفتارهای افراد را در چارچوب مشخص و منسجمی تعیین کند و زمینه کسب قانون‌گرایی را فراهم شود، آنگاه می‌توان بر اساس نظام کنترل رفتار به خصوص فرآیند تقویت رفتارهای مطلوب را افزایش داد. (محسنی، ۱۳۷۴: ۷۵)

ارزیابی عملکرد و اقدامات پیشگیرانه پلیس راهنمایی و رانندگی در حوزه حقوق شهروندی

از دیدگاه کارشناسان و شهروندان تهرانی

این تحقیق از نظر نوع و هدف در ردیف تحقیقات کاربردی و از نظر ماهیت و روش تحقیق تحلیلی-توصیفی می‌باشد. بخشی از اطلاعات و ادبیات موضوعی با مراجعه و یادداشت برداری از کتاب‌های فارسی و خارجی، اسناد و مدارک مربوطه، مواد قانونی و مصوبه‌های مرتبط، نشریات و مجلات علمی، پایان نامه‌ها، سایت‌ها و... جمع آوری شده و در ادبیات تحقیق مورد استفاده قرار گرفته است. همچنین برای جمع‌آوری برخی اطلاعات از ابزار مصاحبه استفاده شده است. جامعه آماری مورد بررسی در این تحقیق، که مصاحبه با آنها صورت گرفته، از دو طیف تشکیل شده است؛ ۱- پلیس راهنمایی و رانندگی تهران بزرگ ۲- شهروندان تهران بزرگ. روش نمونه‌گیری در مرحله اول؛ خوشه‌ای و در مرحله بعدی تصادفی و قضاوتی بوده، بدین ترتیب که منطقه ۱۰ از مناطق ۲۲ گانه انتخاب شده، در خصوص شهروندان به صورت تصادفی در دسترس (تصادفی در دسترس یعنی معیاری جهت انتخاب این افراد وجود ندارد و به صورت کاملاً تصادفی که در دسترس هستند مصاحبه شده است) و در مورد کارشناسان پلیس راهنمایی و رانندگی به صورت قضاوتی هدفمند، به این صورت که کارشناسانی که سابقه بیشتری دارند،

مورد مصاحبه قرار گرفته‌اند. روش تحلیل اطلاعات: داده‌ها به صورت تحلیلی- توصیفی مورد بررسی قرار گرفته است. اینگونه داده‌ها از طریق مشاهده، مصاحبه و استخراج از اسناد و مدارک و امثال آن گردآوری می‌شود. بنابراین معیار و مبنای دیگر به غیر از روش‌های آماری می‌بایست به عنوان روش تجزیه و تحلیل آن به کار گرفته شود. این مبنا و معیار در تجزیه و تحلیل‌های کیفی مشخصاً عقل، منطق، تفکر و استدلال است. یعنی محقق با استفاده از منطق و عقل و اندیشه باید اسناد و مدارک را مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار داده و حقیقت و واقعیت را کشف کند و درباره فرضیه‌ها اظهار نظر نماید.

عوامل مؤثر بر اقدامات پیشگیرانه پلیس راهور از دیدگاه کارشناسان

- وضع و اجرای مؤثر قوانین

بی شک قوانین، عامل ثبات و نظم جامعه‌اند و بدون وجود قوانین هرج و مرج و انواع مشکلات دامن گیر جامعه خواهد شد. کارشناسان پلیس راهنمایی و رانندگی معتقدند؛ این قوانین کاستی‌هایی در بطن و اجرا، دارند و نیازمند تحولاتی است تا بتوان گفت خود قوانین و اجرای آن در راستای تحقق حقوق شهروندی، به ویژه از جنبه پیشگیرانه است. در بحث وضع قوانین لازم است تدابیری جدید در راستای؛ اجبار آموزش، وضع قوانین سختگیرانه و بازدارنده در برخورد با متخلفین، افزایش امکانات و اختیارات پلیس راهور و رفع تناقض‌های قانونی (نظیر فروش طرح ترافیک) اندیشیده شود، در خصوص اجرای قوانین که به نوعی به وضع قوانین مرتبط است، مهمترین مسئله: فقر فرهنگی، پایین بودن دانش و مهارت افراد جامعه به ویژه رانندگان و عابران پیاده است.

در روان‌شناسی یادگیری، آموزش یکی از مهمترین فرآیندهای روانی است، این فرایند به عنوان یک عامل تغییر و تحول، عامل نگرش و جهت‌گیری جدید و بسیار مؤثر می‌تواند اهمیت بسزایی در بهبود کیفیت عملکرد افراد جامعه داشته باشد.

- اطلاع‌رسانی مناسب و کارآمد

پلیس راهور معتقد است اطلاع‌رسانی نیاز به بسیج سازمان‌های مرتبط با این موضوع دارد و پلیس راهنمایی و رانندگی به تنهایی قادر به انجام این مسئولیت نخواهد بود، لازم به ذکر است وضعیت اطلاع‌رسانی تغییر مسیرها، ایستگاه‌های اتوبوس، تغییرات قوانین و به طور کلی

اخبار ترافیک، نسبت به گذشته بهبود پیدا کرده است، لیکن با گسترش جمعیت و خودروها، و همچنین فضای شهری تهران، بافت فرهنگی و... این سطح از اطلاع رسانی جوابگو نخواهد بود. مورد دیگری که در زمینه اطلاع رسانی مطرح می‌شود نبود زیرساخت‌ها و کمبود امکانات و تجهیزات، است. در واقع ضعف و کمبودهای تبلیغات و اطلاع رسانی حوزه ترافیک کاملاً مشهود است.

- آموزش و فرهنگ سازی (آموزش شهروندان)

موضوع ماده ۲۳ پیشگیری غیرکیفری از جرائم و تخلفات رانندگی به آموزش و فرهنگ سازی اختصاص دارد. کارشناسان پلیس راهنمایی و رانندگی اعتقاد دارند؛ آموزش شهروندان در سال‌های اخیر بهبود یافته لکن کافی نبوده. پلیس راهنمایی و رانندگی در سال‌های اخیر افسران آموزش دیده را به پیش دبستانی‌ها و مدارس اعزام می‌نماید تا شهروندان را از کودکی با قوانین راهنمایی و رانندگی، آشنا کنند. متأسفانه آموزش برای بزرگسالان به طور جدی دنبال نمی‌شود و آموزش‌ها بیشتر به صورت نمادین و مقطعی است. نکته مهم دیگر شیوه و ساعات آموزشی در آموزشگاه‌های رانندگی است، شهروندان با گذراندن تنها چند ساعت آموزش رانندگی و با گذراندن آزمون آیین نامه تبدیل به رانندگانی می‌شوند که در خیابان‌ها و بزرگراه‌های شهری تردد می‌کنند، در صورتی که در کشورهای توسعه یافته آموزش‌ها بسیار طولانی (در کشورهایی نظیر سوئد آموزش شهری حدود ۸۰ تا ۱۲۰ ساعت است)، آموزش و آزمون در شرایط جوی مختلف، در محیط‌های ساختگی و... صورت می‌گیرد و در سال‌های آتی تکرار می‌شود.

- توجه به عوامل محیطی (شناسایی نقاط حادثه ساز و اصلاحات هندسی)

اثر تبعی تبصره ۳ ماده ۱۴ قوانین راهنمایی و رانندگی، کاهش نقش عوامل محیطی در وقوع جرائم و تخلفات رانندگی است. طبق نظرات کارشناسان پلیس راهور توجه به عوامل محیطی و شناسایی و اصلاح نقاط حادثه ساز در کاهش تخلفات و سوانح رانندگی حائز اهمیت است. شناسایی وظیفه پلیس است لکن رفع نقص و انجام اصلاحات منوط به همکاری سازمان‌ها و اداراتی نظیر شهرداری، راه و شهر سازی و... است. متأسفانه بافت فرسوده و کم عرض بودن برخی خیابان‌ها به ویژه در منطقه ده موجب سوانح رانندگی می‌شود. همچنین وضعیت معابر و کوچه‌هایی که در چندین سال پیش طراحی شده‌اند جوابگوی این میزان از جمعیت و خودرو نیستند. مهمترین موردی که در رابطه با کاهش نقش عوامل محیطی در وقوع تخلفات

رانندگی از سوی کارشناسان اعلام شده، عدم یکپارچگی و هماهنگی از سوی نهادهای مرتبط است. پلیس نقاط حادثه ساز، نامناسب بودن آسفالت، نامناسب بودن روشنایی و... خیابانها و بزرگراه‌ها را شناسایی می‌کند ولی قوانین و الزامی که متوجه نهادهای ذیربط باشد، وجود ندارد. اصلاحات هندسی می‌تواند نقش بسزایی در کاهش تخلفات و تحقق حقوق شهروندی داشته باشد، اگر شناسایی و انجام شود.

- استفاده از تکنولوژی به روز

اثر تبعی تبصره ۳ ماده ۱۴، استفاده از تکنولوژی و فنآوری جدید علمی در حوزه نظارت است. کارشناسان معتقدند درصد بروز خطا با استفاده از سیستم‌های هوشمند بسیار پایین است و در موارد اندکی نظیر پلاک‌های مخدوش ممکن است اشتباهی در ثبت تخلفات با تجهیزاتی نظیر دوربین، رخ دهد. همچنین استفاده از تجهیزات الکترونیکی در ثبت تخلفات توسط مأمورین راهور، نظیر دست افزارها، درصد خطا را نسبت به صدور برگه‌های جریمه دست نویس، تا حد زیادی کاهش می‌دهد، این قضیه در مورد وارد نمودن اطلاعات تخلف توسط اپراتورها (پانچ‌یست‌ها) نیز صادق است. زیرا ثبت تخلف از طریق سیستم‌های هوشمندی نظیر دوربین، دست افزارها و... به راحتی وارد سامانه ثبت تخلف می‌شود. استفاده از تکنولوژی به روز یکی از جلوه‌های اقدامات پیشگیرانه در تحقق حقوق شهروندی است. در حال حاضر مناطق محدودی تحت پوشش سیستم‌های هوشمند هستند. عملکرد و نتایج موفق این سیستمها را در مناطقی از تهران که محدوده طرح‌های اصلی و زوج و فرد است، شاهد هستیم و لزوم گسترش این سیستمها در تمامی مناطق تهران بزرگ بیش از پیش احساس می‌شود، با پوشش اکثر مناطق می‌توان گفت که اقدام پیشگیرانه مؤثری در تحقق حقوق شهروندی، شکل گرفته است. مهمترین مشکل در این زمینه اختصاص اعتبارات با پشتوانه قانونی در اجرا می‌باشد.

- افزایش اختیارات و امکانات پلیس راهنمایی و رانندگی در نظارت و کنترل

قانون گذار در قانون جدید رسیدگی به تخلفات ۱۷۱ عنوان تخلف مرتبط با ماده ۲۱ قانون تخلفات را ذکر نموده است. همچنین یادآور شده در تشدید مجازات‌ها سه عنصر قطعیت، سرعت و شدت مجازات‌ها می‌تواند تأثیر مهمی در بازدارندگی و کاهش تخلفات داشته باشد. از نظر کارشناسان، نظارت پلیس راهور در تهران بزرگ با توجه به حجم بالای ترافیک، مناسب است و اعلام شده که کنترل و نظارت نسبت به گذشته ارتقاء یافته و پلیس به صورت ۲۴ ساعته و در سه نوبت کاری صبح و عصر و شب با تمام قوا مشغول خدمت‌رسانی به شهروندان

است و با تمام امکانات در حالی که دارای نقص امکانات است، در حفظ جان و مال شهروندان با کنترل و نظارت بر تخلفات رانندگی، می‌کوشد. از طرفی پلیس راهور معتقد است این کنترل و نظارت‌ها می‌بایست هدفمندتر و جدی‌تر دنبال شود تا شاهد نتایج مثبت و کاهش تخلفات باشیم و حجم بالای تخلفات حاکی از نقص امکانات، ضعف در حوزه اختیارات و جایگاه اجتماعی پلیس هستیم. معتقدند اگر قوانین بازدارنده و سختگیرانه بیشتر تعیین شود (وضع قوانین بازدارنده با شدت بالا) و اختیارات قانونی پلیس راهور در برخورد قاطعانه بالا باشد و در صورت بروز مشکل، پلیس راهور از پشتوانه قانونی برخوردار باشد، و در نهایت امکانات نظارت و کنترل مناسب باشد (اعم از نیروی کارآموده، تجهیزات، و...) می‌توان انتظار داشت نظارت و کنترل پلیس راهور بر تخلفات به سوی تحقق حقوق شهروندان حرکت می‌کند.

- رسیدگی آنی به تصادفات، برخورد سختگیرانه و جدی با تخلفات رانندگی، و... در حوزه

انجام تکالیف

در بحث صلاحیت‌ها و تکالیف پلیس به استناد ماده ۳۰ آیین دادرسی کیفری پلیس راهور جزء ضابطین قوه قضاییه می‌باشد، بنابراین مکلف است در راستای تحقق حقوق شهروندان در خصوص حفاظت از جان و مال شهروندان اقدام نماید. در خصوص بحث تخلفات به استناد ماده ۲ رسیدگی به تخلفات، تشخیص تخلف و صدور برگ جریمه به عهده خود پلیس می‌باشد که این امر در راستای تحقق حقوق شهروندی و جلوگیری از تخلفات حادثه ساز می‌باشد. به نظر کارشناسان مهمترین تکالیف پلیس راهور عبارتند از: ایجاد فضاهای آموزشی در ادارات راهنمایی و رانندگی، برای مراجعه کنندگان و متخلفین، به ویژه موتورسیکلت سوارها، رسیدگی آنی و به موقع به سوانح رانندگی، شناسایی نقاط حادثه خیز و مکاتبه با نهادهای مسئول جهت اصلاحات، اقدامات پیشگیرانه با توجه به اختیارات و امکانات، نصب علائم هشدار دهنده، برخورد قاطعانه با تخلفات رانندگی. لکن اکثریت کارشناسان عقیده دارند ایجاد فضاهای آموزشی و فرهنگ سازی در حوزه ترافیک، مهمترین تکلیف پلیس راهنمایی و رانندگی است، با گسترش آموزش و انجام صحیح و مستمر آن در درازمدت می‌توان شاهد امنیت جان و مال شهروندان شد.

- یکپارچگی سازمانی و هماهنگی نهادها در اقدامات پیشگیرانه

با استناد به اصل ۱۳۴ و ۲۲۳ قانون اساسی دولت مکلف به ارتقاء حقوق شهروندان می‌باشد. بنابراین دولت و مردم می‌بایست روابط و فعالیت‌های دوسویه داشته باشند و در راستای

ارتقای تحقق حقوق شهروندی به ویژه در بخش فرهنگی و آموزشی، از طریق وزارت خانه‌های مرتبط نظیر آموزش و پرورش، فرهنگ و ارشاد اسلامی و... اقدام نماید. مجموعه اقدامات پیشگیرانه که قانونگذار در دو بخش کیفری و غیر کیفری مشخص نموده، جهت اجرایی شدن نیازمند هماهنگی سازمان‌های مرتبط با این اقدامات است. هر اقدامی که موجب آسایش و کاهش هزینه‌های شهروندان شود جنبه پیشگیرانه خواهد داشت و می‌بایست با همکاری سازمان‌ها، وزارت خانه‌هایی نظیر راه و شهر سازی، آموزش و پرورش، راهنمایی و رانندگی، شهرداری و موسسات دولتی و خصوصی به ویژه فعال در بخش آموزش، صورت گیرد. به نظر کارشناسان حتی افزایش استقرار نیروی پلیس راهور در سطح شهر جنبه پیش‌گیرانه داشته و موجب کاهش ارتکاب به تخلف می‌شود. همانگونه که در بخش‌های مختلف نیز اشاره شد تأکید کارشناسان بر سرمایه‌گذاری در حوزه آموزش و فرهنگ سازی است، با تقویت آموزش و انجام آن به طور مستمر شاهد نهادینه شدن قوانین خواهیم بود به گونه‌ای که هر فرد پلیس خودش باشد. لذا این مهم نیاز به هماهنگی سازمان‌های مرتبط اعم از مجلس شورای اسلامی در حوزه قانون گذاری، ادارات راهنمایی و رانندگی، آموزش و پرورش و... دارد. توجه به راه و معابر در سطح شهر و اصلاحات عوامل محیطی مورد تأکید دیگری است که از مهمترین اقدامات پیشگیرانه اعلام شده است.

- توجه به زیرساخت‌ها و افزایش اعتبارات در تکالیف حکومت

از نظر کارشناسان پلیس راهور: دولت مکلف است نهایت تعامل و ارتباط دو سویه را در تحقق حقوق شهروندان فراهم نماید. با عنایت به اینکه رشد استفاده از وسایل نقلیه با سرعت پیش می‌رود، می‌طلبد دولت امکانات مورد نیاز را در اختیار مراجع ذی‌صلاح قرار داده تا از صدمات احتمالی جانی و مالی ناشی از تخلفات رانندگی جلوگیری شود. تکالیف حکومت در زمینه حفظ جان شهروندان بسیار مهم است ولی متأسفانه در حال حاضر این امر فقط به پلیس راهور واگذار گردیده در صورتی که پلیس تنها مجری قانون است و به تنهایی قادر به انجام این مسئولیت مهم و گسترده نیست. قانونگذار باید نهادهای مرتبط را ملزم به همکاری در این زمینه نماید. همچنین تمامی امکانات و تجهیزات این حوزه را در اختیار آن قرار دهد. توجه به زیرساخت‌ها، اصلاح هندسی، آموزش، توجه به معیشت پلیس راهور، و... با اختصاص اعتبارات از دیگر وظایف حکومت در تحقق حقوق شهروندی است. تکالیف و صلاحیت‌های حکومت بطور کلی توجه به سه بخش نیروی انسانی، خودروسازی

و راه می‌باشد. که توجه به این سه بخش نقش مهمی در زمینه حفظ جان شهروندان در حوزه راهور را دارا می‌باشد.

دولت مسئولیت‌های سنگینی دارد و قوانین فعلی پاسخگوی انجام وظیفه مسئولان نیست، لذا نیاز است قوانین مناسب‌تری در این زمینه وضع شود.

عوامل موثر بر اقدامات پیشگیرانه پلیس راهوراز دیدگاه شهروندان تهرانی - قوانین کارآمد

ممکن است وضع قوانین مناسب باشد، اما اجرای قاطعانه و سختگیرانه از ابتدا در کشور ما وجود نداشته است. این موضوع سبب تخلف و سرپیچی شهروندان از قوانین شده و شاید به عنوان امر مهمی درونی سازی نشده است. لذا طی این مسیر و توقع رعایت قوانین با درصد بالا نیازمند زمان است.

عابرین پیاده عامل مهم دیگری است که در ترافیک دخیل‌اند و نیاز است در وضع و اجرای قوانین بیشتر به عابران پیاده توجه شود، در کشور ما تنها به یک خط عابر اکتفا شده، نیاز است قوانین جدیدی در راستای رفاه حال عابران پیاده و حفظ حقوقشان و کاهش مشکلات مربوط به این بخش، وضع و اجرا گردد.

رفع مشکل در خیابان‌های یک طرفه، پارک دوبل، شدت در اعمال قانون به ویژه در مورد موتورسیکلت سوارهای متخلف، از دیگر مواردی است که در رابطه با قانون و اجرای آن مطرح می‌شود. البته قانونی که ضمانت اجرایی داشته و تمامی جوانب آن از جمله امکانات، اختیارات، هزینه‌ها و... آن پیش بینی شده باشد.

- آموزش مستمر و کاربردی

شهروندان ابراز داشتند، وقتی سخن از آموزش به میان می‌آید، آموزش کاربردی، مستمر و با کیفیت منظور است.

- اصلاحات هندسی همگام با افزایش جمعیت

بسیاری از مناطق تهران قدیمی هستند، خیابان‌ها و کوچه‌های طراحی شده آن زمان جوابگوی این میزان از جمعیت و خودروی فعلی نیست. به عنوان مثال منطقه ده دارای خیابان‌ها و کوچه‌های کم عرض، و بافتی فرسوده است و نیاز است با همکاری شهرداری و پلیس اصلاحاتی صورت گیرد، تا آمار تخلفات کاهش یابد.

توجه به وضعیت آسفالت خیابان‌ها، روشنایی معابر، زیرگذر یا پل عابر و... از جمله اقدامات پیشگیرانه‌ای است که شهروندان در تحقق حقوقشان مطرح نموده و اظهار داشتند که نرخ بالای تصادفات بیانگر وجود نواقص و کاستی‌های اساسی در این زمینه است. اگر به سه مؤلفه: راننده، راه و خودرو توجه شود، نرخ تخلفات و سوانح رانندگی کاسته خواهد شد.

نتیجه‌گیری

در بخش‌های مختلف این تحقیق از حقوق شهروندی، تخلفات رانندگی و علل آن، قوانین تصویب شده راهنمایی و رانندگی مرتبط با حفظ حقوق شهروندی، وظایف و اختیارات پلیس راهنمایی و رانندگی، اقدامات پیشگیرانه پلیس راهور و... سخن به میان رفت.

مشکلات مربوط به ترافیک و عدم رعایت قوانین و مقررات راهنمایی و رانندگی از جمله نا-هنجاری‌هایی است که مشکلاتی را در سطح خرد و کلان به وجود آورده و موجب نقص حقوق شهروندی شده است، مشکلی به نام ترافیک، فرآیندی است که بی‌نهایت عامل در شکل‌گیری و تشدید آن دخیلند. از وضع و چگونگی اجرای قوانین، اعتبارات مالی، نیروی انسانی، تجهیزات گرفته تا خود شهروندان. که در بخش‌های مختلف این تحقیق تشریح شد.

در پژوهش حاضر با توجه به اهمیت ویژه و خاص اقدامات پیشگیرانه پلیس راهور در تحقق حقوق شهروندی، مورد مطالعه و ارزیابی قرار گرفت. عوامل متعددی می‌تواند در چگونگی انجام اقدامات پیشگیرانه پلیس در تحقق حقوق شهروندی و یا عدم تحقق حقوق شهروندان نقش داشته باشد، مشکلات ساختاری، ضعف آموزشی، عدم هماهنگی بین نهادها و سازمان‌های مرتبط و موارد دیگر. با اصلاحات قانون رسیدگی به تخلفات در سال ۱۳۸۹ بر پیشگیری غیرکیفری اعم از آموزش و فرهنگ‌سازی، توجه به عوامل محیطی، و استفاده از تجهیزات الکترونیکی و سیستم‌های هوشمند، تأکید شده، لکن منابع و اعتبارات و چگونگی اجرایی شدن این موارد، سهم و وظایف هر سازمان و الزام نهادها و... مبهم است.

متأسفانه در حال حاضر آموزش‌های حوزه ترافیک (قوانین و مقررات رانندگی) ناکافی است و برابر آمارهای ارائه شده در ایران و شهر تهران در بیش از ۵۰ درصد سوانح رانندگی، عامل انسانی دخیل بوده و این مسئله بیانگر این مطلب است که نیاز به گسترش و استمرار آموزش با کیفیت در یک برنامه درازمدت با اعتبارات مشخص، داریم. که این امر با یک عزم ملی و تغییرات قانونی و نظارت کافی، عملی خواهد شد. کارشناسان ابراز داشتند: آموزش در حال حاضر سیر

صعودی داشته ولی ناکافی است و مهمترین مشکلات آموزش عبارتند از: نمادین و مقطعی بودن آموزش، شیوه و ساعات آموزشی در آموزشگاه‌های رانندگی و دیگر موارد.

مهمترین مشکلات در رابطه با اطلاع رسانی (تغییرات قوانین، مسیرها و...): نبود زیرساخت‌ها و کمبود امکانات و تجهیزات است. اطلاعاتی نظیر مسیرهای حمل و نقل عمومی، تغییر مسیرها، محدوده‌های طرح ترافیکی، تابلوهای هشدار دهنده، و ... موجب سرعت در تصمیم‌گیری رانندگان و کاهش تخلفات خواهد شد. گروه کارشناسان وضعیت معابر، (خیابانها، کوچه و...) را در شهر تهران نامطلوب ارزیابی نمودند و اذعان داشتند که شناسایی نقاط حادثه خیز و وظیفه پلیس راهنمایی و رانندگی است ولی رفع نقص وظیفه سازمان‌های دیگری است که در قانون به صراحت حدود مسئولیت سازمان‌ها و منبع اعتبارات مورد نیاز مشخص نشده است. شهروندان نیز عملکرد پلیس راهنمایی و رانندگی را در این خصوص با توجه به گسترش جمعیت و خودروها، نامناسب ارزیابی نموده‌اند، به ویژه در مورد کمبود پارکینگ، پل عابر یا زیرگذرها، کوچه‌های قدیمی و مشکلات عبور و مرور در این کوچه‌ها، روشنایی معابر و... نارضایتی داشتند. تکالیف و صلاحیت‌های حکومت به طور کلی توجه به سه بخش نیروی انسانی، خودرو-ساز و راه می‌باشد. که توجه به این سه بخش نقش مهمی در زمینه حفظ جان شهروندان در حوزه راهور را دارا می‌باشد. دولت مسئولیت‌های سنگینی دارد و قوانین فعلی پاسخگوی انجام وظیفه مسئولان نیست، لذا نیاز است قوانین مناسب تری در این زمینه وضع شود.

از مهمترین نتایج این تحقیق می‌توان به: اهمیت نقش آموزش و فرهنگ سازی در تحقق حقوق شهروندی، رضایت از وضعیت نظارت و کنترل تخلفات رانندگی توسط پلیس، ابهامات قانونی در بخش‌های مختلف به ویژه اعتبارات و وظایف سازمانها، عدم هماهنگی سازمان‌ها و نهاد‌های مسئول، اشاره نمود.

۱- پیشنهاد می‌گردد بنا بر اصل ۱۲۳ قانون اساسی مصوباتی که به صورت قانون در خصوص ماده ۱۰ قانون رسیدگی به تخلفات از طریق مجلس به ریاست جمهوری ارسال می‌شود، برابر مقررات اجرا و وظایف وزارت خانه‌ها و سهم تکالیف آنها مشخص شود.

۲- آموزش اجباری کلیه شهروندان در خصوص قوانین و مقررات ترافیکی خصوصا در مدارس که به عنوان یک واحد درسی به دانش آموزان، آموزش داده شود.

۳- قوانین جامع و سختگیرانه تری در اجرای مقررات راهور وضع شود و همچنین محرومیت‌های سختی برای قانون شکنان در نظر گرفته شود.

- ۴- پیشنهاد می‌گردد نظرات کلیه کارشناسان پلیس راهنمایی و رانندگی جمع‌آوری گردد تا ایده‌های کارآمد در خصوص حفظ جان و مال شهروندان به دست آید. (توجه به خلاقیت و شناسایی ایده‌های نو).
- ۵- الزام سازمان‌های مرتبط با ترافیک به رفع نواقص و رعایت استانداردها (راه و شهرسازی، صنایع خودروسازی و...)
- ۶- توجه به عوامل محیطی، شناسایی و اصلاح نقاط حادثه خیز در اولویت اجرایی باشد و اقدامات لازم (وضع قوانین مربوطه، هماهنگی سازمانی، تأمین اعتبارات و...) انجام شود.
- ۷- همسو بودن پلیس و کلیه سازمان‌های دولتی و خصوصی جهت اجرای دقیق مقررات با شدت و قاطعیت تمام جهت کاهش سوانح و تخلفات رانندگی.
- ۸- توجه به سلامت روحی و جسمی، معیشت و رفاه پلیس در راستای افزایش انگیزه.
- ۹- توجه به شأن و جایگاه اجتماعی پلیس و برقراری روابط محترمانه بین پلیس و مردم.
- ۱۰- استفاده از تکنولوژی به روز در بحث نظارت و کنترل، ثبت و رسیدگی به تخلفات رانندگی.
- ۱۱- نظارت بیشتر به آموزشگاه‌های رانندگی و تحول در محتوی آموزشی، توجه به سلامت روحی و جسمی متقاضیان دریافت گواهینامه و شیوه‌های آزمون رانندگی.

منابع فارسی

کتاب

- پرادل، ژان (۱۳۸۱)، تاریخ اندیشه‌های کیفری، ترجمه نجفی ابراندآبادی، علی حسین، تهران، انتشارات سمت
- منشور حقوق شهروندی (۱۳۹۲)، ویرایش اول، معاونت حقوقی ریاست جمهوری با همکاری مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری
- محسنی، منوچهر (۱۳۸۴)، بررسی آگاهی‌های، نگرش‌ها و رفتارهای اجتماعی- فرهنگی در ایران، تهران، دبیرخانه شورای فرهنگ عمومی کشور
- مهدی ارسنجانی، رضا عبدالحسینی و احمد صادقی (۱۳۸۶)، کیسه هوا و تأثیر آن در کاهش تلفات رانندگی، انتشارات دفتر تحقیقات کاربردی راهور ناجا
- هاشمی، سید محمد (۱۳۸۴)، حقوق بشر و آزادی‌های اساسی، تهران، نشر میزان

مقالات

- احمدی طباطبائی، محمدرضا (۱۳۸۸)، حقوق شهروندی با تأکید بر قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه خط اول رهیافت انقلاب اسلامی، سال سوم، شماره ۸
- اکبر وروایی، علی فتاحی، وحید یآوری (۱۳۹۴)، بررسی سیر تحول سیاست تقنینی ایران در کنترل جرائم و تخلفات رانندگی، فصلنامه مطالعات پژوهشی راهور، سال چهارم، شماره ۱۲
- جعفر تشکری هاشمی، منصور هنرور محجوبین و امیر راسخ (۱۳۹۱)، ارائه یک روش اصلاح هندسی تبدیل یک تقاطع با زوایای نامناسب به دو تقاطع با زوایای ۹۰ درجه با دیدگاه مهندسی ترافیک (مطالعه موردی اصلاح هندسی تقاطع خیابان جانبازان- میسل باختر منطقه ۸ تهران)، تهران، چهاردهمین کنفرانس بین‌المللی مهندسی حمل و نقل
- سید عباس طباطبائی، امیر اردلان داودی منجری (۱۳۸۷)، تجزیه و تحلیل امکان سنجی استفاده از سیستم‌های هوشمند حمل و نقل در کلان شهرها با هدف کاهش بحران‌های ترافیکی، فصلنامه علمی تخصصی راهور، سال پنجم، شماره ۳
- سیروس احمدی، راضیه امیری (۱۳۹۱)، تخلف رانندگی، فصلنامه مطالعات مدیریت ترافیک، سال اول
- طاها عشایری، میلاد رستمی (۱۳۹۳)، مطالعه جامعه شناختی عوامل موثر بر گرایش رانندگان

به تخلف از قوانین راهنمایی و رانندگی، فصلنامه مطالعات پژوهشی راهور، شماره ۱۱ - محمد سلمانی، مهدی رمضان زاده لسبویی، مسلم دریکوند و فرخ ثابتی (۱۳۸۷)، بررسی عوامل مؤثر بر تصادفات جاده‌ای و ارائه راهکارهایی برای کاهش آن، (مورد مطالعه؛ منظومه روستایی جنوب خور و بیابانک)، مجله پژوهش‌های جغرافیای انسانی، شماره ۶۵

پایان نامه

- نیازپور، امیرحسین (۱۳۸۹)، بزهداری به عادت و پیشگیری از آن، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشگاه شهید بهشتی

English Resources

Articles

- Lajunen, Timo, and Heikki Summala (2003), **Can we trust self-reports of driving?** Effects of impression management on driver behaviour questionnaire responses, Transportation Research Part F: Traffic Psychology and Behaviour, 6.2
- Constantinou, Elena (2011), **Risky and aggressive driving in young adults: Personality matters**, Accident Analysis & Prevention 43.4